

Stakeholders in de landbouwtransitie: economische en beleidsaspecten

Roel Jongeneel (WEcR)

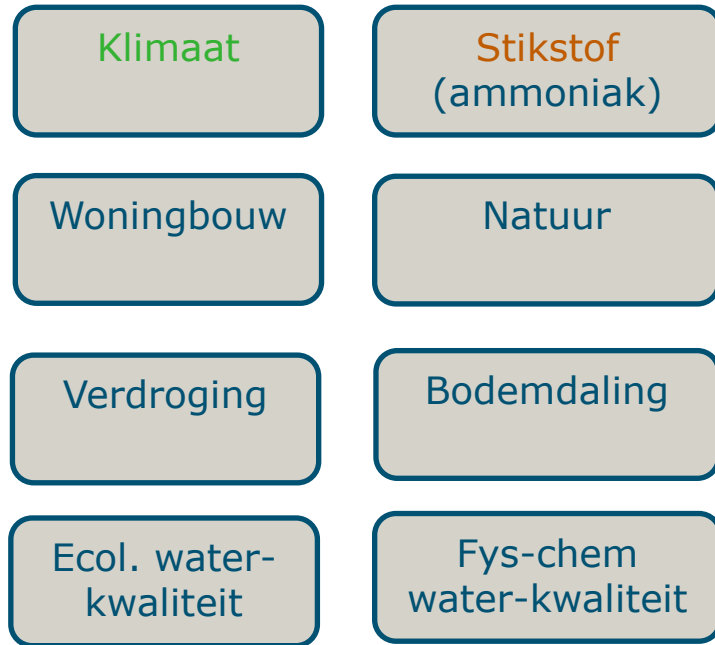

Kleine agenda voor groot vraagstuk

- Een integrale problematiek, vraagt om een integrale aanpak
 - Vraagt heldere kaders
 - Met vertaling naar juiste (bedrijfs-)niveau
- Denken vanuit beperkingen, of liever randvoorwaarden ...
 - Zoneringsperspectief Notitie Scholten (ABCD)
 - NPLG
- ... in combinatie met sociaal-economisch perspectief
 - via ontwikkelpaden afgestemd op variatie in opgaven
 - Wel-ondersteund vanuit het beleid
- Het verdienmodel van morgen en dat van gisteren
 - Twee pijlers....?
 - Rol van beleid, bijdrage van ketens

Integrale problematiek, vergt integrale/slimme aanpak

Grote opgaven

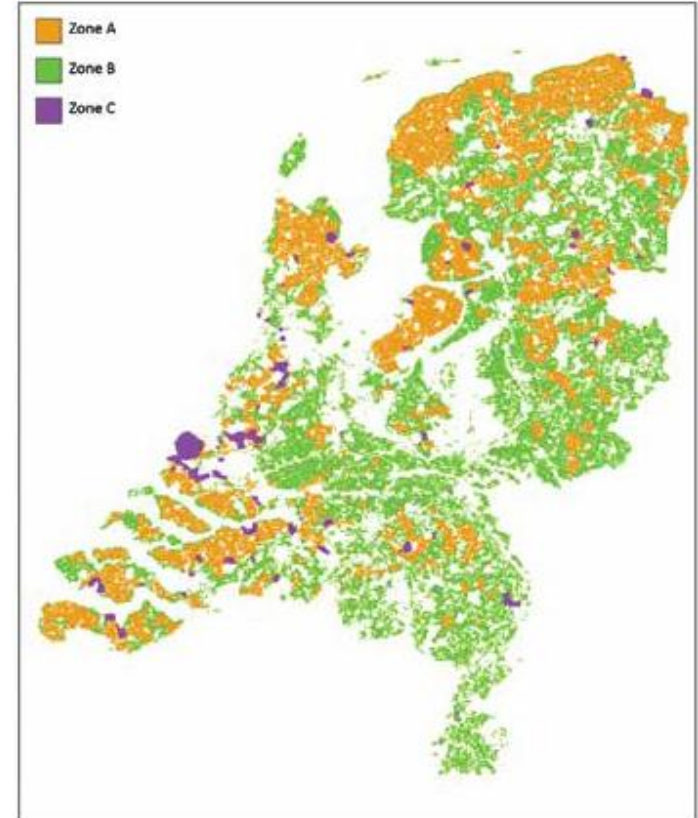
Uitdagingen / aanpak

- Tegenstrijdige ruimtelijke claims & activiteiten (functies) moeten met elkaar worden verzoend
- Milieu-, natuur- en urbane gebruiksruimte kaderstellend maken voor economische en maatschappelijke ontwikkeling
- Combineer ruimtelijke opgaven (stapelkaarten, integrale aanpak)
- Biedt gebiedsgerichte perspectieven en ontwikkel- en experimenteerruimte
- Koppel uitdagingen aan technische en sociale innovaties en nwe bedr.systemen

Denken vanuit beperkingen voor zicht op ruimte

Denken over oplossingen aan de hand van ruimtelijke beelden:

- Cie Remkes (2020): indeling in rode, oranje en groene gebieden
- Erisman et al (2021): redeneer vanuit verplichtingen en beperkingen (integraal) en vertaal dat in ruimtelijk-specifieke opgaven
- Bakker et al (2021): A (geschikt voor landbouw), B (landbouw met beperkingen, verweven functies) en C zones (geschikt voor agroparken)

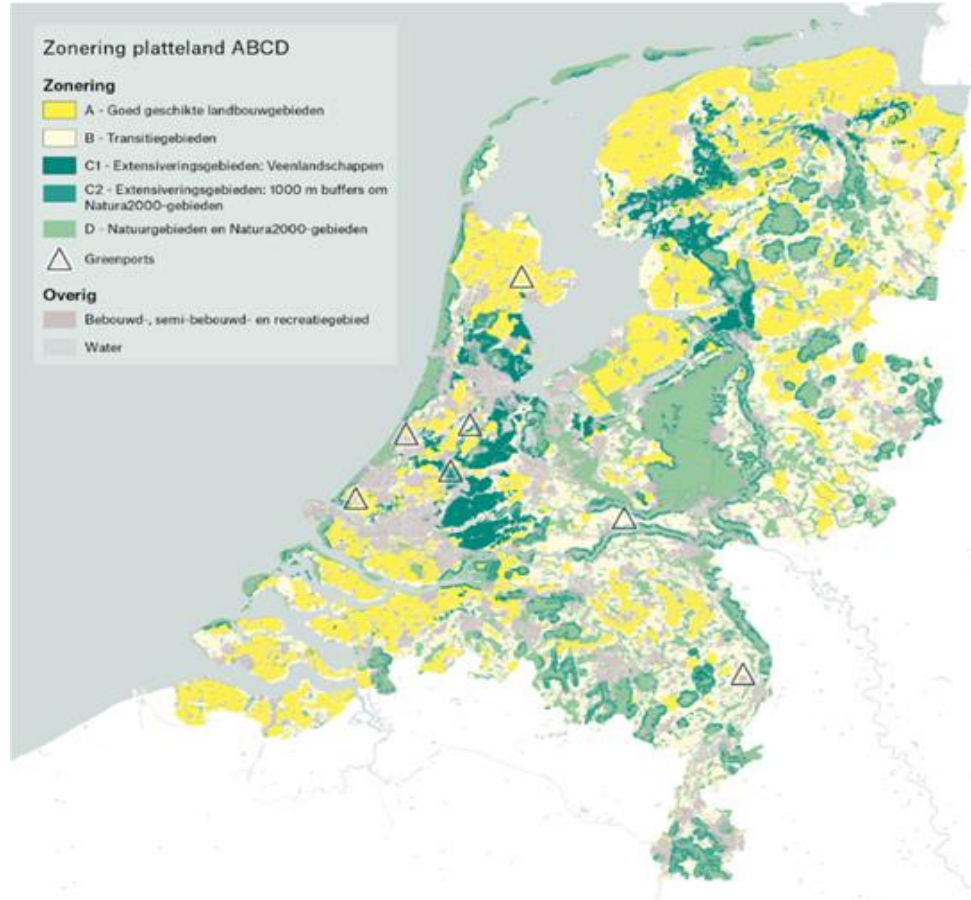
Bron: Bakker et al, 2021

Notitie Scholten et al (2021)

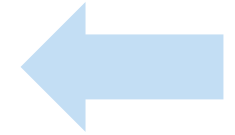
Ecologisch
kwaliteitsbeeld
LANDSCHAP

Inkleuren
met
beperkingen

Economisch
kwaliteitsbeeld
LANDBOUW

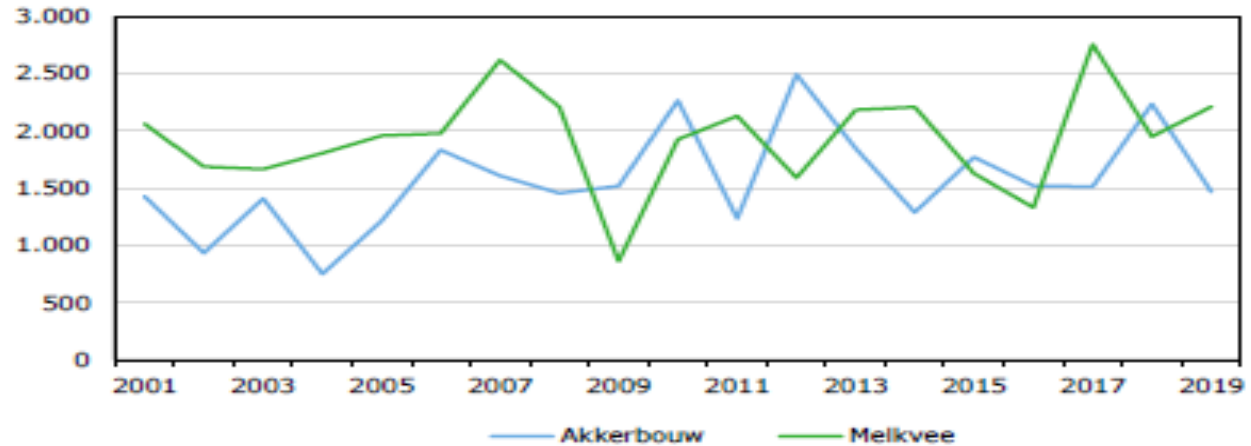
Invullen
met opties

“Wie wat slims wil zeggen over het verdienmodel van morgen zal tenminste het verdienmodel van gisteren moeten begrijpen!”

De netto toegevoegde waarde per hectare in de grondgebonden landbouw is gemiddeld stabiel

- Er is geen duidelijke trend in ontwikkeling van NTW/ha te zien
- Fysieke prod per hectare is wel toegenomen
- 'Schaar-beweging' in de prijzen?

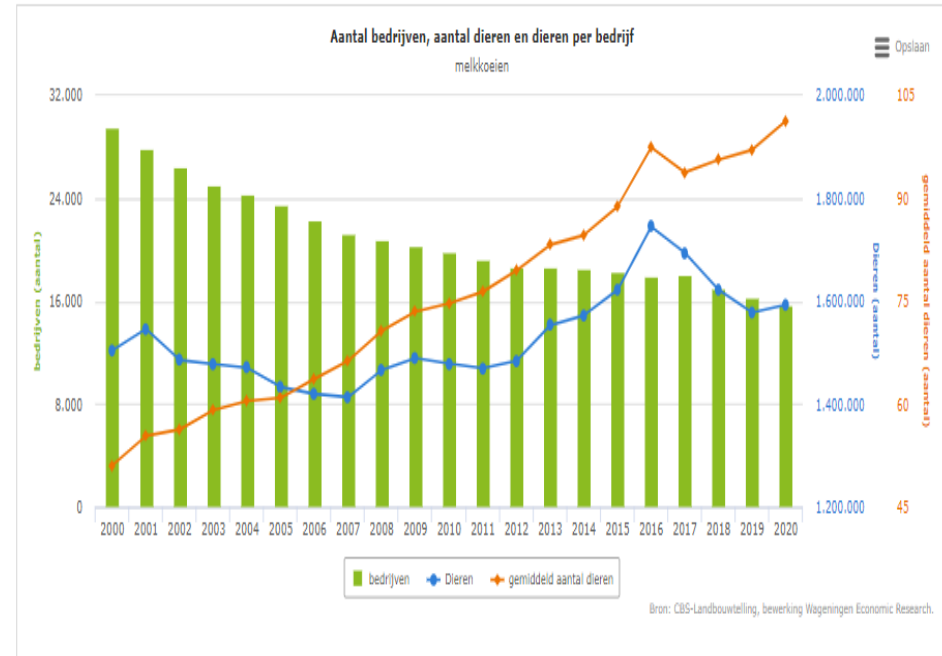

Figuur Netto toegevoegde waarde (euro per ha) akkerbouw- en melkvee-bedrijven, 2001-2019

Bron: Silvis en Voskuilen (2021), gebaseerd op Bedrijveninformatienet, Wageningen Economic Research

Schaalvergroting is de eerste belangrijke pijler in het verdienmodel van de agrarisch ondernemer

- Gedurende de laatste 20 jaar sprake is van een stijging van de veestapel van circa 50 melkkoeien naar meer dan 100 melkkoeien
- Na afschaffing van de melkquotering groei van de totale veestapel (intensivering)
- Fosfaatquotering tijdelijke dip in structuurontwikkeling?

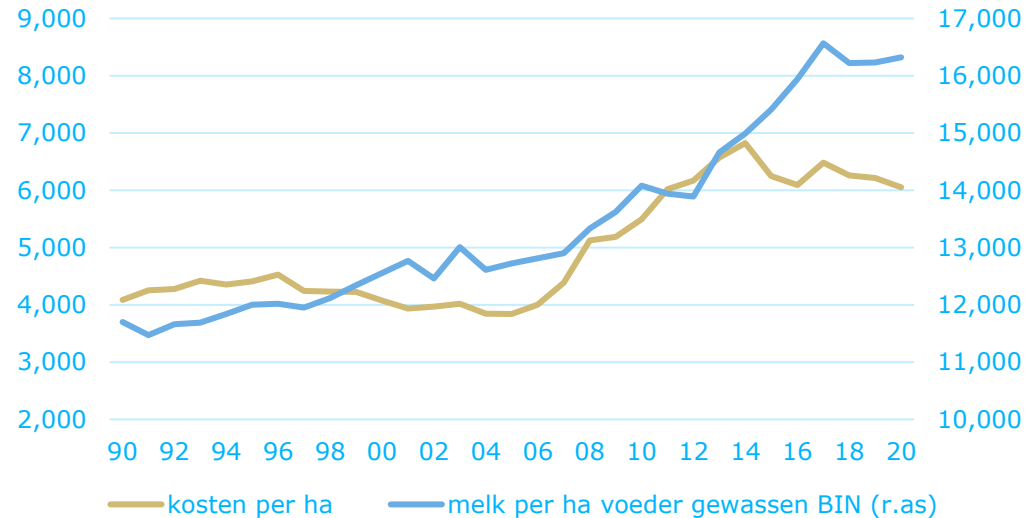

Figuur Bedrijfsstructuurontwikkeling in de melkveehouderij 2000-2020

Bron: Agrimatie, Wageningen Economic Research

Intensivering is de tweede belangrijke pijler in het verdienmodel van de agrarisch ondernemer

- Niet alleen de melkprod per ha, maar ook de kosten per hectare (inputs zoals veevoer, kunstmest, ...) zijn sterk gestegen
- Wat gebeurt er recent (sinds 2018) ...?

Figuur Ontwikkeling van intensiteit van de productie (kosten voor inputs per hectare; melkproductie per hectare)

Bron: Bedrijveninformatienet, Wageningen Economic Research

Hoe bepalend zijn de onderdelen? Voorbeeld melkveehouderij

- Markt-inkomsten zijn veruit belangrijkste
- Multifunctionele activiteiten genereren wel omzet maar hebben lage marge

Bron	Omzet	Ink- bijdrage	Marge- factor
melk	4.828 (81)	676 (72)	0,14
multifunctie	890 (15)	45 (5)	0,05
ink toeslag	218 (4)	218 (23)	1,00
totaal	5.936	939	0,16

- Het 'omkatten' van directe inkomstenstoelagen (basis betaling) naar gerichte betalingen (ANLb, eco-schema's) leidt eerder tot een verslechtering dan verbetering van het verdienenmodel

Denken over instrumenten

- Criteria om mee te wegen bij keuze beleidsinstrumenten

criterium	Omschrijving
Effectiviteit	Gaat het instrument werken en helpen aan de realisatie van het beleidsdoel?
Doelmatigheid	Is het instrument kosten-effectief?
Lange-termijn effecten	Wordt de impact op termijn sterker/zwakker/blijft hetzelfde?
Koppel-effecten	Wat zijn bijkomende voor- of nadelen van het instrument?
Flexibiliteit	Kan het instrument gemakkelijk worden aangepast aan gewijzigde omstandigheden?
Verdelingseffect	Wat is het effect van het instrument op de inkomens- en/of vermogensverdeling? En verantwoordelijkheidsverdeling...?
Informatie-eisen	Welke informatie moet de controle autoriteit hebben om het instrument goed te laten functioneren en wat kost het om deze informatie boven tafel te krijgen?

Denken over instrumenten: voorschriften/regels

- Regulering (command & control)
 - Input restricties, output quota
 - Techniek-restricties
 - Emissie vergunningen/standaarden
 - Locatie-beperkingen (zonering)

- Economische prikkel instrumenten (zie vervolg)

Voorbeelden

melkquota

fosfaatquota

voermaatregel

BBT-regel

aanwendingsnormen

derogatie

A,B,C, D-zonering

Denken over instrumenten: financiële prikkels

■ Economische prikkel instrumenten

- Subsidies
- Emissie-heffingen, belastingen
- Gebruikersheffingen
- Emissiereductie en resource-gebruik betalingen
- Verhandelbare rechten
- Boetes bij niet naleving
- Aansprakelijkheidsbetalingen

GLB (ANLb, eco-schema's, invest support

CO₂ tax

Afvalstoffenheffing

Eco-schema

fosfaatquota

dierrechten

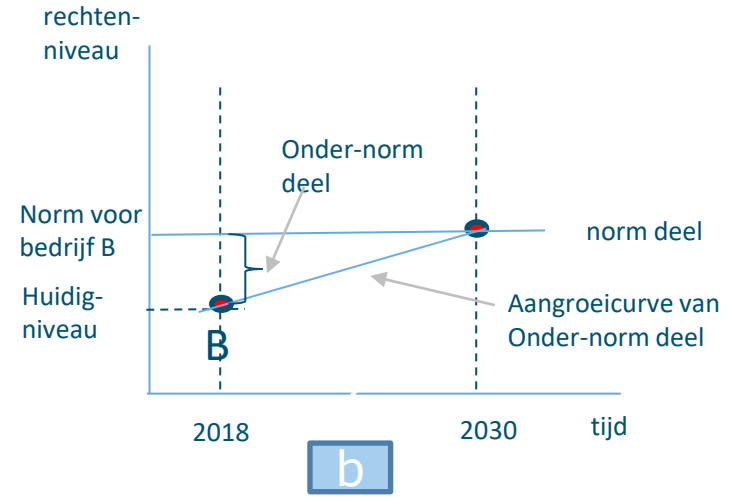
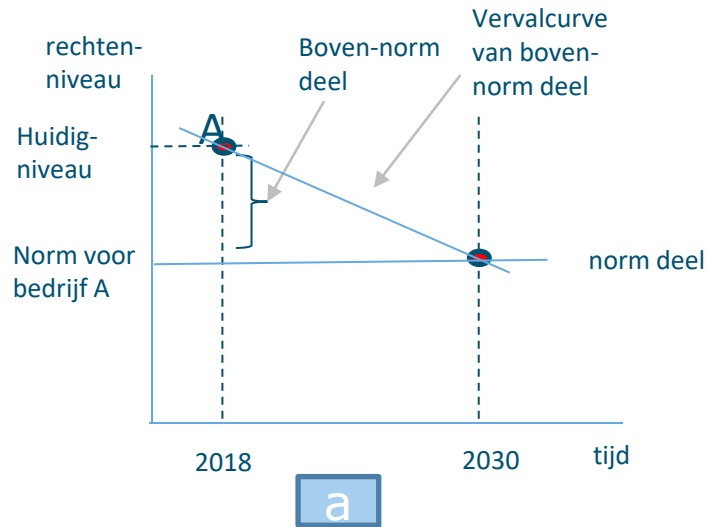
schadevergoeding

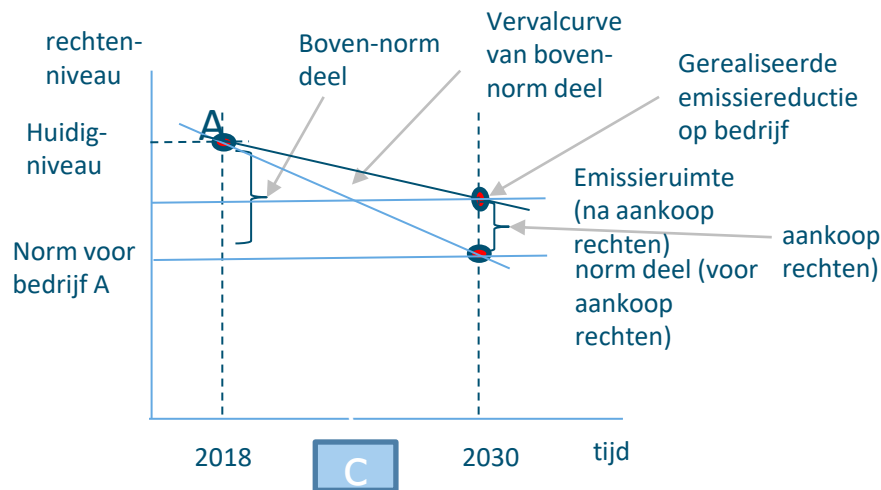
Doelsturing

- Doelsturing is attractiever dan middelvoorschriften
 - Spreekt ondernemers aan op ondernemerschap (doel halen, maar wel met aantoonbare resultaten)
 - Geeft vrijheidsgraden en stimuleert innovatie
 - Leidt tot kosteneffectieve oplossingen
 - Voorbeelden: MINAS, Afrekenbare Stoffenbalans, KPI systematiek (evt + resultaatbeloning)
- Doelsturing is vaak politiek lastig
 - Worden doelen wel gehaald? (regulering is zekerder)
 - Vraagt goede inregeling en afrekenbaarheid
 - Is er vertrouwen?

Voorbeeld emissierechten

Voorbeeld emissierechten

Randvoorwaarden

- Goed/robuust rekensysteem
- Forfataire bepalingen mbt emissiereductie door technieken en managementactiviteiten
- Optie voor verfijnde regeling (aantoonbaarheid)
- Erkenningsregeling nieuwe technieken/praktijken
- Voldoende borging

Voorbeeld emissierechten

Maatregelen NH₃ op klei en veen

*Cumulatief is niet hetzelfde als bij elkaar optellen

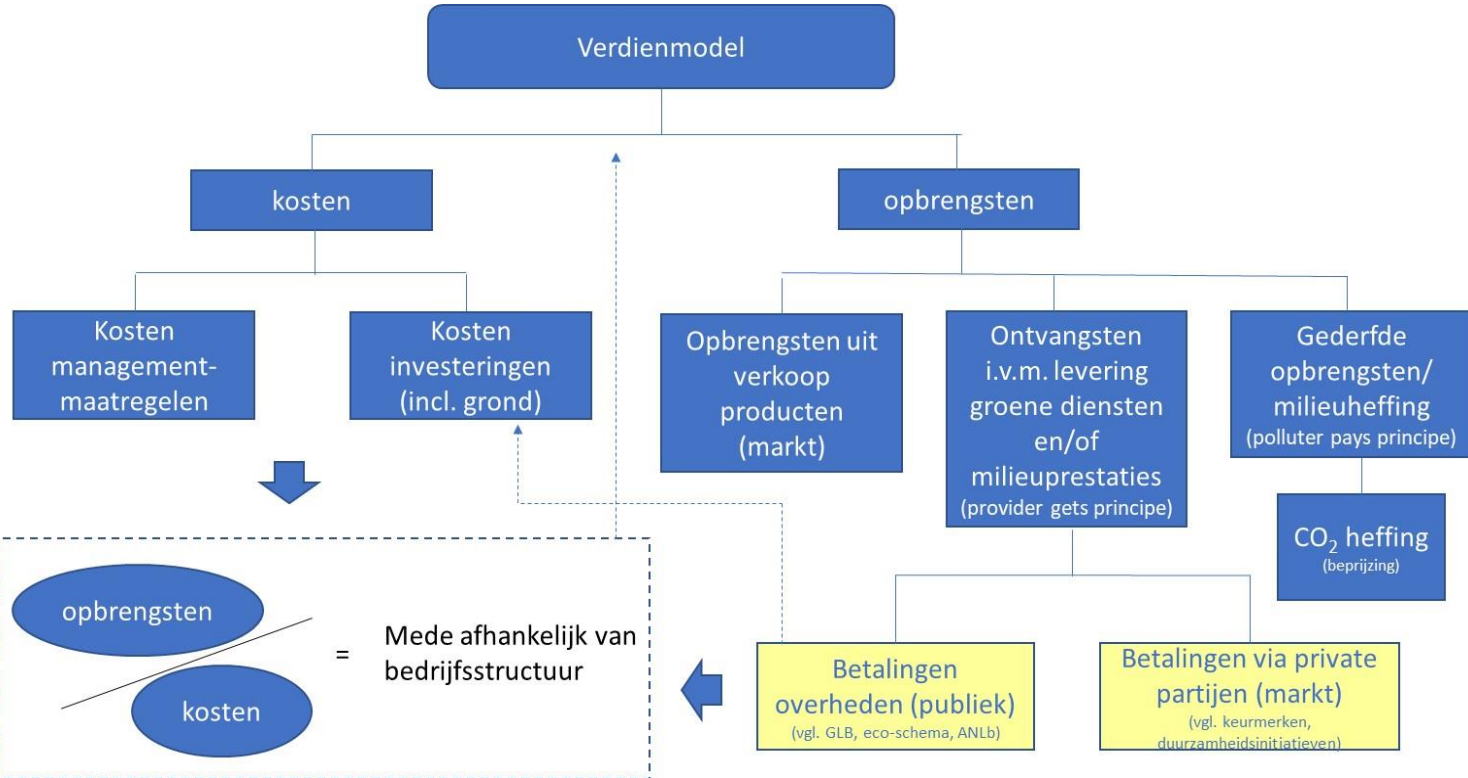
Stappen in uitwerking

- Maak een robuust forfaitair systeem
- Creëert helderheid en handelingsperspectief
- Hou rekening met interactie-effecten

Andere bijdragen aan het verdienmodel

Overheid

- Betaling voor groen/blauwe diensten
- Ondersteuning bij transitie

Markt

- Ketenbijdrage i.s.m. consument

De maatchappelijke rekensom: K/B-analyse

Cost	A	Benefits	B
Costs associated with emission abatement activities	A	Marketable benefits of more sustainable production	B
Costs associated with foregone net production (rel. to previous land use)	C	Non-marketable benefits (e.g. value of reduced externalities)	D
Costs associated with nature restoration/improvement/management	E	Net production created by (non-land) production factors freed	F
Costs associated with negative impacts on human health	G	Net contribution from EU funds (if relevant)	H
Net welfare gain	WG		
Totaal	S	Totaal	S

Costs associated with technical measures

Avoided environmental cost and biodiversity gains

Costs associated with shrinkage of livestock herds

Evaluate C/Bs against a benchmark

Concluderende observaties

Thema/issue	Belangrijkste observatie *)	Commentaar
Verdienmodel	Bedrijfsontwikkeling was en is de belangrijkste sleutelfactor in bijdrage aan het algemene verdienmodel	Multifunctionaliteit/verbreding is van belang voor deel van bedrijven, maar heeft tot nu toe een beperkte rol gespeeld
Toekomstige bedrijfsstructuur	Toename van milieu-kosten/investeringen creëert impuls tot schaalvergroting	'Uitsmeren' van de toename aan vaste kosten over meerdere hectares/dieren
Natuur-inclusieve landbouw	Extensivering (margeverlaging) zal vaak om een grotere schaal (in termen van hectares land) vragen	Substitutie-mechanisme tussen extensivering en schaalvergroting (econ. vs landbasis)
Gebiedsgerichte aanpak (zones)	Zie natuur-inclusieve landbouw (hierboven) plus info over zone-restricties/opgaven	Rol/inrichting van gerichte betalingen en van eenmalige vergoedingen vanuit transitiefonds zijn van belang (zie hieronder)
Beperken van schaalvergroting (kleine bedr.)	Alleen kansrijk als dit wordt ondersteund met zeer gerichte betalingen/ eco-schema's (met extensiveringsconditie) die een voldoende verdienmodel mogelijk maken	Creëert structurele afhankelijkheid van overheidsmiddelen. Naast de rol van beleid, kan er ook niche/markt-oplossing zijn voor sommige bedrijven

Concluderende observaties

Thema/issue	Belangrijkste observatie	Commentaar
Rol overheid	Speciale ondersteuning nodig in transitiefase; daarvoor zijn ook middelen uitgetrokken in coalitieakkoord (25 miljard euro)	Belangrijk dat er snel een goed functionerend transitiefonds komt met heldere spelregels
	Publieke of maatschappelijke diensten vragen om publieke financiering (principe)	Daarvoor is dan een structureel hoger budget nodig
Ketenbijdrage	De keten moet een actieve rol spelen om de meerkosten van verduurzaamde productie te compenseren	Kan o.a. via keurmerken, certificering, bijmengen, formula-pricing (wetgeving biedt ruimte)
Consument	Werk aan bewustwording, informatie (labels) en minimum-eisen mbt duurzaamheidsnormen producten die in NL worden verkocht	Evt kan ook (doel)belasting instrument helpen
EU	Belonen van verduurzaming is meest kansrijk wanneer het in EU verband gebeurt en aansluit bij EU beleidsbeweging (EU Green deal, F2F)	Nederland met actief werken aan haar EU agenda (bijv EU breed keurmerk, level playing field-issues, BTM)

Dank voor de aandacht

Vragen / discussie